DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

2020 VASARIO 29 D. NR. 9 (25)

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

ŠVENTUMO BAIMĖ

Knygų mugės metu skaitytojams buvo pristatytos trys knygos vienijančia tema - Laimos Vincės „Mūsų nepalaužė", Vykinto Vaitkevičiaus ir Aistės Petrauskienės „Lietuvos partizanų valstybė" ir šių eilučių autorės romanas apie partizaną A. Kraujelį „Pro rūdijančią naktį".

Man atrodo prasminga, kad šios knygos pristatytos būtent tokiu metu – tarp Vasario 16 - osios ir Kovo 11-osios. Tarp dviejų švenčių, liudijančių mūsų valstybingumo ir nacionalinio orumo atgimimą. Ir pristatytos tam, kad paliudytų, jog mūsų partizanų tema – tokia plati, didelė ir galinga, kad netgi šmeižtas ir melas atšoka nuo jos kaip menkos gruodo kruopos nuo masyvaus ledkalnio.

Sakyčiau, kad ši tema dar tik atsiveria platesnei ir gilesnei meninei raiškai, žanrų įvairovei ir įgyvendinimo galimybėms, originalioms idėjoms ir nebanaliems požiūriams. Ir nors diskutuojant tenka išgirsti visokiausių nuomonių, inspiruotų ir klaidingos informacijos, ir išankstinio požiūrio, ir politinių pažiūrų, ir visokių prisiklausymų ir idėjų, įtakotų kartais ir mėnulio pilnaties, svarbiausia tvirtai žinoti, kokia buvo toji Lietuvos partizanų valstybė ir ant kokių pagrindų ji stovėjo. O sužinoti nesunku, nes informacijos labai daug – ir istorinių studijų, ir dokumentikos (leidinių, filmų, autentiškų liudininkų prisiminimų), ir netgi puikios prozos ta tema turime, tik galbūt pamiršome.

efoto.lt nuotr.

Tad priminsiu dvi knygas, kurias perskaičiau senokai, bet kurios tebeliko atminty ir tebeliudija praėjusio laikmečio siaubą savo gaivalingu, rupiu meniniu žodžiu. Tai Romualdo Granausko „Šventųjų gyvenimai" ir Justino Sajausko „Suvalkijos geografija". Perskaitykite jas ir sužinosite apie pokarį tiek pat daug, kaip ir iš istorinio dokumento. Tik laikas atsivers jums ne kieta fakto briauna, o blykstels kaip išaštrinto deimanto ašmenys, kurie įpjaus net neprisilietę, sužeis net nepraliedami jūsų kraujo.

Puikioji Granausko knyga prabyla apie tai, kas šiandien pamiršta – apie šventumą. Apie tai, iš ko neretai pasišaipoma, suvokiant kaip siauraprotiškumą, fanatizmą ar negebėjimą gyventi „pilnaverčio gyvenimo", kurį liudytų žmogiškųjų silpnybių išteisinimas ir dorybių kaip neatitinkančių pažangos senienų rinkinio atmetimas. Kai kas nors sako, kad partizanai „nebuvo šventieji", žiūriu į taip sakantį žmogų ir galvoju, o ką jis žino apie šventumą? Ar galėtų jį apibūdinti? Jį suvokti?..

Pasauliui sunku šventumą suprasti, juolab dabar, kai madinga gelbėti pasaulį rūšiuojant šiukšles, atsisakant besaikio vartojimo, medituojant ir atliekant ezoterines praktikas. Nes šventumui svarbu gelbėti ne pasaulį, kuris, šiaip, ar taip, yra baigtinis, o žmogaus sielą. Nes tik ji yra amžina.

O juk partizanai buvo tie žmonės, kurie atsisakė pasaulio ir išėjo kovoti ne tik už Tėvynės ir jos žmonių laisvę, bet ir už savo sielą. Kad jos neprarytų Mordoro ugnis. Ir jeigu mes bijome žodžio „šventumas" (o turbūt tikrai bijome, nes pasaulis taip stipriai laiko mus pavergęs!), sakykime – ištikimybė. Pasiaukojimas. Meilė. Visi šie žodžiai gražūs, tikri ir spindi taip pat šviesiai ir tauriai.

Renata Šerelytė

* * *

Kai audroj giria viršūnėm tvojas,
Kai įtūžę medžiai liemenim
Plakasi, o žemė ties šaknim
Drebančiom ir pertemptom kilnojas,

Kai lyg tvanas žemėn liejas lietūs,
Kai liepsnoja skliautas įstabiai
Ir kai pušys, plyšdamos skambiai,
Puola, žaibui žėrinčiam palietus, –

Pasitempk, kad vėtra nepalenktų,
O jei žaibas pakely partrenktų,
Vėl pakilk ir vėl keliauk toliau,

Nes, jei būsi atkaklus ir kietas,
Lyg iš plieno atstangaus nulietas,
Tu laimėsi kovą pagaliau.

1949

Bronius Krivickas

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2020 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo" priedui „Kultūra", projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvybės puoselėjimas pasaulyje"

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Šventumo baimė • **2-as psl. Jūratė Ivanauskienė.** Į tą pačią šalį (Bernardas ir Aldona Brazdžioniai) • **3-as psl.** Metų knygos 2020 • **4-as psl. Astrida Petraitytė.** Lietuvių literatūros ambasadorius Cornelius Hell • **5-as psl. Aldona Žemaitytė.** Šiaurietiško grožio trauka • **6-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius.** Kur ilsėdavosi Antanas Smetona • **7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** Vengriškos Užgavėnės • **8-as psl. Algis Vaškevičius.** „Mūsų laisvės šventės" – apie Vasario 16-osios tradicijas Sūduvos krašte/ **Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Pasaulis mini Federico Fellini 100-metį • Tarptautinė Vilniaus knygų mugė 2020

Redaguoja **Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com** • Maketuoja **Jonas Kuprys**

Į TĄ PAČIĄ ŠALĮ

Jūratė Ivanauskienė

Į tą šalį, į tą pačią šalį
Aš keliauju su tavim kartu.

Bernardas Brazdžionis

Džiugu, kad minėdami 113-ąsias Bernardo Brazdžionio gimimo metines, mes vis atrandame kažką naujo, nežinomo, kad poetas nėra užmirštas, jo poezija aktuali ir šiandien, o Vytės Nemunėlio vardu išleista poema „Meškiukas Rudnosiukas" yra tokia reikalinga, jog paskutiniaisiais metais šios knygelės įsigyti tiesiog neįmanoma, nors paklausa didelė ir Lietuvoje, ir Europoje, ir tarp Amerikos lietuvių.

Apie Brazdžionio gyvenimą, kūrybą, visuomeninę veiklą kalbame nuolat, ji yra labai įvairiapusė. Pareigas, titulus išvardinti taip pat sunkoka – poetas, literatūros kritikas, redaktorius, žurnalistas, pedagogas, vertėjas, muziejininkas, Kauno ir Pasvalio miestų Garbės pilietis, įvairių literatūrinių premijų laureatas, Vytauto Didžiojo universiteto literatūrologijos Garbės daktaras, apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino I-ojo laipsnio ordinu, Šaulių žvaigžde, Šv. Grigaliaus Didžiojo Riterių Komandieriaus ordinu bei Popiežiaus Jono Pauliaus II-ojo medaliu „PRO ECCLESIA ET PONTIFICE" (vertimas iš lotynų kalbos „Už bažnyčią ir popiežių").

Retai susimąstome, kad Bernardas Brazdžionis buvo šeimos žmogus, vyras, tėvas, senelis, švelniai vadintas tėtuku, prosenelis, skyręs mažiesiems ne tik savo brangų laiką, bet ir kūrybą, proginius posmus.

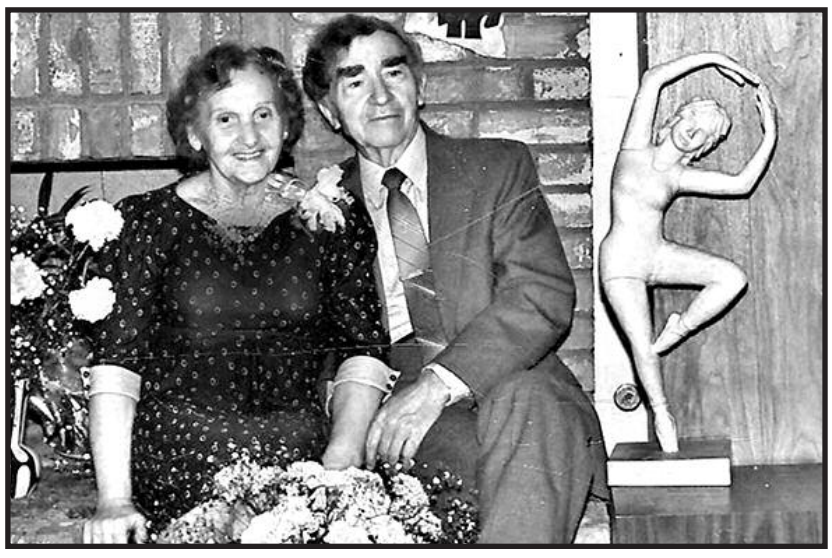

Aldona ir Bernardas Brazdžioniai vestuvių 50-mečio šventėje 1984 m.

Aldona ir Bernardas Brazdžioniai užaugino tris vaikus, tad daug laiko atėmė rūpinimasis šeima, jos gerove. Gyvenimas niekuomet nebuvo lengvas. 1957 m., švenčiant Brazdžionio 50-metį, „Drauge" išspausdintas Jono Aisčio tekstas: „Brazdžionis yra nuostabus žmogus, ir visas jo nuostabumas glūdi kontrastuose. Manau, kad jame viename yra ir tėvas, ir motina, ir sesuo, <...>, bet jame yra dar šis tas, ko gal anų nei vienas neturėjo. Jis yra poetas. Ir poetas ne tiek savo <...> išvaizda, kiek pačiomis dvasios gelmėmis. Į poeto pašaukimą jis lygiai rimtai ir giliai žiūri, kaip Jurgis Baltrušaitis. Jis ima poeto pašaukimą, kaip žynio, kaip pranašo. Tam reikalui jis skiria visą savo gyvenimą. Jis neieškojo tarnybos, nesiekė pastovaus darbo, kuris galėjo jį prijungti ir pririšti. Jis visada, kiek atsimenu, pamaldžiai vartė savas ir pasaulines knygų naujienas. Ir šiandien, sakysime, jaučiu didelį malonumą su juo pakalbėti ir apsišviesti.

Keletą kartų jis yra sakęs, kad nepriklausomo gyvenimo laikais nieko niekam nestigo, o jam dažnai tekdavo Dievo dovanomis pasigėrėti tik per vitrinų stiklą. Būtų labai neteisinga čia nutylėti ir ponią Brazdžionienę. Ji visą bendrojo gyvenimo laiką rūpinosi, kad poetas galėtų pasišvęsti vien kūrybai. Tuo atžvilgiu ji galėtų būti šviesiausias poeto draugo pavyzdys."

Iš tiesų, kiekvieną rašytojo sprendimą, darbą laimino ištikimoji gyvenimo palydovė – žmona Aldona.

1933 m., studijuodamas ir būdamas jau žinomu poetu, Bern. Brazdžionis parašė žaismingus posmus – eilėraštį „Laimės namelis", tarsi atskleisdamas paslaptį, kad jį aplankė didelė meilė:

<...> Su žiedeliais vėl žydi
Mūsų meilė graži, –
Neturiu jokio noro
Praeities sugrąžint. <...>

Auga mūsų namelis
Lig dangaus, lig dangaus,
O namelyje laimė –
Nieko nieko daugiaus.

Įdomi ši istorija.

Kaune, Minties rate, išsinuomoję kambarį, apsigyveno jame kartu trys gimnazijos draugai – medicinos studentas Balys Sklenys, dailės studentas Antanas Kučas ir poetas Bernardas Brazdžionis. Vėliau jie persikėlė gyventi į to paties šeimininko naujus namus Šviesos gatvėje. Kaimynystėje, viename kambaryje su savo pussesere Leonilda Pranevičiūte gyveno ir Aldona Stanionytė. Čia Brazdžionis susipažino su savo būsimąja žmona.

1934 m. sausio 10 d. be vestuvių pokylio, Kaune, Šv. Antano bažnyčioje (tuomet koplyčioje, nes bažnyčia dar nebuvo pastatyta), Brazdžionis vedė savo išrinktąją Aldoną Ireną Stanionytę.

Praėjus penkeriems metams, 1939 m. Brazdžioniai nusipirko namus Kaune, Tvirtovės alėjoje (dabar Taikos pr.). Atrodė, jog laimė juos aplankė pačiu laiku – jau augo du sūnūs, šeima buvo labai darni, Bernardas tapo pripažintu poetu, Lietuvių rašytojų draugijos nariu.

Tačiau 1940 m. sovietų okupacija sukėlė daug rūpesčių, slėgė pirmoji trėmimų banga, namuose buvo atlikta krata, Brazdžioniai žinojo, jog yra sekami – rytais matydavo ant sniego aplink namelį svetimas pėdas.

Tais pačiais metais Bern. Brazdžionis paskiriamas vadovauti Maironio muziejui Kaune. O kitą vasarą jau nauja – vokiečių okupacija. Sunkūs buvo Bern. Brazdžioniui šie darbo metai. Labai pravertė dar Pasvalio pradžios mokykloje išmokta vokiečių kalba. Bern. Brazdžionis, kaip religinės ir antitarybinės poezijos kūrėjas, turėjo autoritetą, todėl jo dėka ir muziejus buvo išsaugotas.

Algis, Aldona, Dalius, Bernardas ir Saulė Brazdžioniai Kalifornijoje 1984 m.

Aldona ir Bernardas Brazdžioniai Kaune 1934 m.

Maironio muziejus buvo paskutinioji jų gyvenimo vieta prieš pasitraukiant į Vakarus – kurį laiką čia slapstėsi visa Brazdžionių šeima kartu su trimis vaikais Algiu, Daliumi ir Saule.

1944 m., į Lietuvą grįžtant Raudonajai armijai, daug nesvarstydama visa šeima pasitraukė į Vakarus. Iki Kybartų važiavo sunkvežimiais, o ten, visiškai pasienyje, buvo poeto Kazio Bradūno tėviškė, iš kurios, pasikinkę 4 arklius, kartu su Bradūnais keliavo į Rytprūsius. 1949 m. persikėlė gyventi į Ameriką.

Brazdžionių šeimoje vyravo ypatinga santarvė ir pagarba. Aldona Brazdžionienė vertino vyro darbą, kūrybą ir gerbė jo laiką. Bernardas taip pat labai vertino žmonos triūsą, ją mylėjo ir gerbė.

Jie nuolat būdavo kartu – literatūros vakaruose, kelionėse, artimųjų, giminių ar bičiulių apsuptyje. Tiesa, ir jaunystės, ir vėlesniais metais yra keletą kartų išvykę į keliones atskirai. Bet tai juos slėgė, kamavo ilgesys, jie beveik kasdien rašė vienas kitam švelnius laiškus, kalbėdavosi telefonu.

Dar prieš karą, atostogaudamas prie jūros (mat atostogų važiavo atskirai) Brazdžionis laiške žmonai rašė: „Mano mieliausia Aldonėle, Tavo nuoširdūs ir brangūs žodžiai mane vėl aplankė kaip džiaugsminga paguoda. Atsitolinęs nuo visų, vienas skaičiau juos ir aiškiai mačiau Tave tokią gerą, tokią rūpestingą (ir mėgstančią pajuokauti, kaip visuomet). <...> Dar aš jaučiu, kad Tave tebemyliu pirmosios meilės ugnimi ir pasiilgstu tuo ilgesiu, kurio niekas negalės iš krūtinės išplėšti ir užgesinti, kaip tik Tu; ir tebesi brangus mano deimantas, kurio begalinę vertę pajuntu jau ir tada, kai nesu netekęs, bet tik kelias dienas nematęs ir prie savo krūtinės neglaudęs... <...> Aš norėčiau tau dar daug daug širdies atverti, aš norėčiau su Tavim, jūrai ošiant ir vakarų dangui blėstant, taip ilgai ilgai susiglaudus ir susiėmus už rankų sėdėti <...>. Aš vis dar atsimenu pernykštę vasarą, kai Tu mane kvietei ir tas dienas, kai atvykau, ir tą pasiilgimą, kurį atsivežiau ir tą meilę, kuri savo sparnais mus apglėbė."

Ypač jautrūs, meile, rūpesčiu ir abipusiu supratimu persunkti ant nedidelių popieriaus lapelių ir skiaučių parašyti Brazdžionienės laiškučiai iš ligoninės 1935 m., susilaukus pirmagimio sūnaus Algio.

Sutuoktinių prieraišumas neišblėso visą gyvenimą. 1982 m. pavasarį į Rašytojų suvažiavimą Klyvlende ir eilę kūrybos vakarų Brazdžionis išvyko vienas. Balandžio 20 d. laiške žmonai rašo: „Visą laiką rūpi kaip Tavo sveikata. Bijau, kad nebūtum pervargus sekmadienį grįždama namo. Meldžiuos, kad viskas būt gerai. Myliu. Ilgiuos. Jaučiuos vienišas. Nemoku vienas ilgiau būti."

Pabaiga kitame numeryje

Jūratė Ivanauskienė - Maironio lietuvių literatūros muziejaus Bern. Brazdžionio rinkinio skyriaus vedėja

METŲ KNYGOS 2020

Vilniaus knygų mugėje, dalyvaujant kultūros ministrui Mindaugui Kvietkauskui, iškilmingai paskelbtos Metų knygos rinkimus laimėjusios knygos ir apdovanoti jų autoriai.

Metų knygomis skaitytojų sprendimu atskirose kategorijose tapo: poezijos – Vytauto Kazielos „Alyvmedžiai", suaugusiųjų – Marijaus Gailiaus „Oro", paauglių – Ilonos Ežerinytės „Skiriama Rivai", vaikų – Ignės Zarambaitės „Stebuklingi senelio batai".

Metų knygos rinkimuose balsavo 25 tūkst. 882 skaitytojai. Akcija „Metų knygos rinkimai" yra viena iš Skaitymo skatinimo programos, kurios įgyvendinimą finansuoja Kultūros ministerija, priemonių.

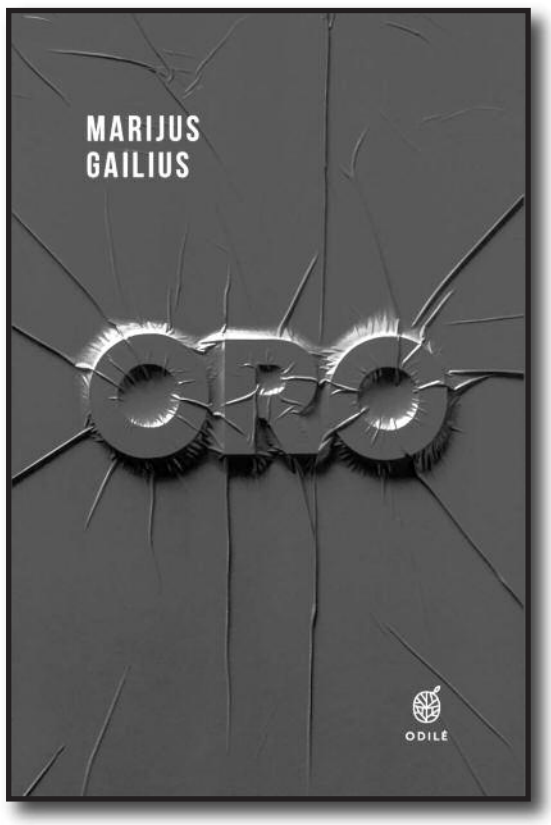

Marijus Gailius. Oro. Romanas. Vilnius, Odilė, 2018

MARIJUS GAILIUS
ORO
Romano ištrauka

1. Kieno vardas ant vandens užrašytas

Aš esu tavo kūne. Tavo vonioje. Aš – plastikiniame butelyje. Aš lašu, aš varvu, aš kliokiu.

Aš – tavo gurkšnyje. Tu springsti manimi. Tu dūsti.

Tiek daug vandens, o nėra ko gerti.
Aš vanduo, nuo kurio tu mirsi.
Mane vadina Baltija.
O jie – mano vaikai.

Tai – berniukas ant tilto audringą dieną, kuris, sprukdamas nuo tėvų, šauna prie borto, lyg ketindamas atlikti figūrinį šuolį į vandenį: lėkdamas prieš vėją ploja rankomis, mosuoja ir per jūros fejeriją negirdi tėvo balso, tik veržiasi prie tikslo ir teatrališku užsimojimu baigia numerį, kiekvienam iš vaikystės pažįstamą, – išgąsdina ant tilto atramos lūkuriuojantį paukštį, tas, pabaidytas chaotiškų mostų, atsigręžia į triukšmadarį, suplasnojęs pakyla, užuodegy palikdamas šitą padūkėlį, jo ausį sugriebusį tėtį, palikdamas šeiminę sceną ir ilgąjį tvarinį, sudurstytą iš medžio ir betono, suprojektuotą senojo Palangos grafo, paskui per amžius griautą, pūdytą, skalautą, naujai ręstą, – tas kiras, kitas mano vaikas, tingiai pakilęs, lekia išilgai laužtos sankalų linijos, plasnoja žvalgydamasis į bangas gardėsio, apsuka ratą, kitą – tai platesnį, tai siauresnį, patyrusio plėšrūno akim aptikęs grobį virš putoto vandens kelis kartus nubrėžia trigonometrinę funkciją – aukštyn žemyn, tik kažko nesiryžta merkti snapo, lyg pagąsdintas per aukštų bangų ar pabaidytas neregėtos šioje pakrantėje grobio išvaizdos – dryžuotos nugaros, grobuoniškų antenų, grėslaus kūno sudėjimo, atgrasaus svetimšalio pasipūtėliškumo, tad jis tik gurktelėja ir nuplazda Birutės kalno link, spjovęs į kranto link pasinešusį gyvūną, šitą pamaivą ateivį, šlykštų kuprių, kurio čia neturėjo būti, kuris apsirijęs druskingo vandens sunkioje kelionėje per Baltiją su jos įlankom ir nerijom, gubojom ir zundom, išmestas į pajūrio smėlį baigs odisėją sudžiūdamas pirmojoje pavasario saulėje.

Ne, šitas vaikas ne mano.

Vytautas Kaziela. Alyvmedžiai. Eilėraščiai. Kaunas, Kauko laiptai, 2018

VYTAUTAS KAZIELA
ALYVMEDŽIAI

***

norėjai surasti mano namus
bet radai
tik piliarožę
virpančią vėjy

namai pasitraukė
prieš pat man užgimstant
prieš patį saulėtekį

daiginau alyvuogę rankoj
vyšnios kauliuką burnoj
tik smėlis
buvusio ežero vietoj

ir lieptas per buvusią upę
kuri jau seniai nutekėjo
į vakaro pusę
ir net šaukiama neatbėga

Ignė Zarambaitė. Stebuklingi senelio batai. Vilnius, Labdaros ir paramos fondas „Švieskime vaikus", 2019

IGNĖ ZARAMBAITĖ
STEBUKLINGI SENELIO BATAI

Enrikas gyvena kaip visi kiti pasaulio vaikai – nenoriai dalijasi kambariu su seserimi, pasiutusiai mėgsta lakstyti mokyklos koridoriais per pertraukas, dievina ledus ir liūdi, susidūręs su neteisybe.

Kai netenka senelio, Enrikui atrodo, kad jau niekada nebeturės tokio gero draugo, nebeišgirs tokių įdomių istorijų ir fotelis svetainėje amžinai liks riogsoti tuščias. Bet tuomet jis atranda… stebuklingus senelio batus.

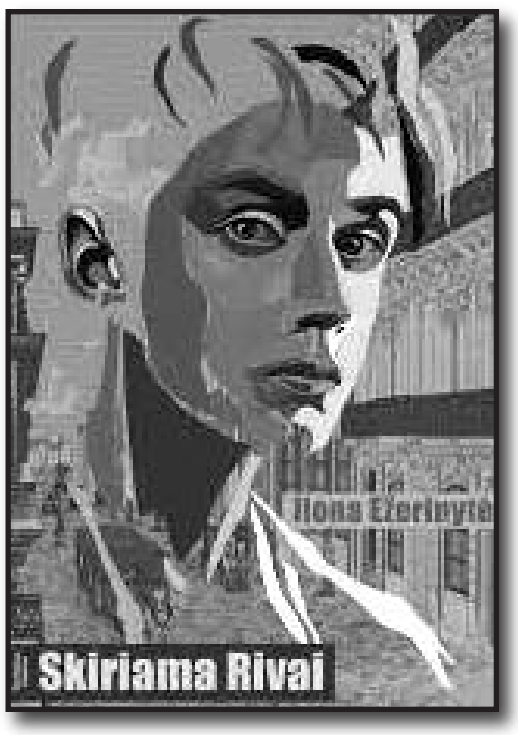

Ilona Ežerinytė. Skiriama Rivai. Vilnius, Dominicus Lituanus, 2019

ILONA EŽERINYTĖ
SKIRIAMA RIVAI

Keturiolikmetį Dovą kamuoja nuobodulys, pamokos neįkvepia, muzikos mokykla nebaigta – dėl to ypač nusivylęs tėvas, svajojęs, kad gabus sūnus pasieks tai, ko nepavyko jam pačiam. Netikėtai Vyriausiasis Dirigentas pasiūlo tėvui keistą kūrinį – per šimtą metų niekam nepavykę jo sugroti. Bandydamas įminti natų paslaptį tėvas leidžiasi į kelionę laiku. Kartu tenka pasiimti sūnų – tą beviltišką išlepusį paauglį.

Austrų vertėjas Cornelius Hell.

C. Hellio išversti lietuvių autorių kūriniai ir jo parašytos knygos . A. Petraitytės nuotraukos

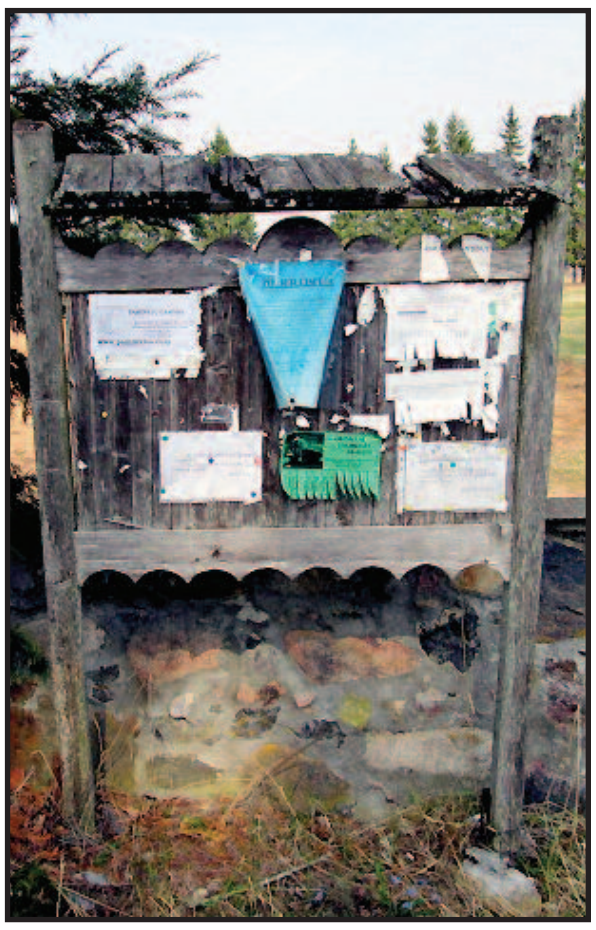

Dorf I. Skelbimų lenta prie kapinių tvoros, Šimonys, Kupiškio rajonas. C. Hellio nuotr.

Lietuvių literatūros ambasadorius Cornelius Hell

Astrida Petraitytė

Ketinau įvardyti „ambasadorius Austrijoje", bet juk į vokiečių kalbą išverstus autorius gali skaityti ir kitos vokiečiakalbės šalys ar regionai…

Su svečiu iš Austrijos - vertėju, eseistu, kritiku - Helliu turėjome progos susitikti didžiojo kultūros įvykio – Tarptautinės Vilniaus knygų mugės išvakarėse; į renginį pakvietė Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos Austrų literatūros skaitykla.

Zalcburge gimęs, dabar Vienoje gyvenąs, germanistiką ir katalikiškąją teologiją studijavęs, dar sovietiniais laikais porą metų Vilniaus universitete dėstęs Hellis, pasirodo, yra ir Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos narys. Štai kaip ši sąjunga reziumuoja austro nuopelnus (ir jų įvertinimus):

„Cornelijus Hellis yra išvertęs Vienuolio, Žemaitės, M. Katiliškio, R. Gavelio, J. Ivanauskaitės, R. Granausko, J. Erlicko, M. Ivaškevičiaus, R. Šerelytės, A.A. Jonyno, V. Bložės, N. Miliauskaitės, A. Nykos-Niliūno, J. Kunčino, A.Mackaus, J. Vaičiūnaitės, E. Ališankos, L. Katkaus, R.Stankevičiaus, K. Platelio, D. Kajoko, D. Čepauskaitės, D. Zelčiūtės, H. Kunčiaus, J. Meko, T. Marcinkevičiūtės, V. Juknaitės, G. Radvilavičiūtės, M. Zingerio, S. Parulskio, T. Venclovos ir kitų autorių kūrinių. 1996 m. C. Helliui įteikta Austrijos valstybinė premija už mokslinę publicistiką, o 2004 m. Lietuvos rašytojų sąjunga C. Helliui skyrė „Poezijos pavasario" prizą už lietuvių poezijos vertimus į vokiečių kalbą, tais pačiais metais apdovanotas Lietuvos Respublikos ordino „Už nuopelnus Lietuvai" Karininko kryžiumi". (www.llvs.lt)

Svečio vertimai prisiminti klausimų-atsakymų dalyje, o patį renginį galima įvardinti vokiečių mėgstamu žanru – skaitymai (Lesung), mat Hellis pristatė naujausią savo knygą „Ohne Lesen wäre das Leben ein Irrtum" (maždaug: „Be skaitymo gyvenimas būtų klaida"). Renginys buvo skirtas siauresnei auditorijai – vyko vokiečių kalba. Svečias tarė trumpą įžanginį žodį apie knygą – ji gimusi iš radijo laidų, joje – esė apie trisdešimt kūrėjų, ne tik austrų; pradedama Meistru Ekhartu, baigiama Elfriede Gerstl.

Pagrindinę programos dalį sudarė skaitomi knygos fragmentai – o juose greta autoriaus poetiškų įžvalgų išgirdome ir aptariamųjų autorių eilėraščių.

Pradėta Georgu Trakliu, ko gero, daugiausia dėmesio jam ir skirta (gal „giminystę" tas pats gimtasis miestas – Zalcburgas – įkvėpęs?) Hellis prisipažino: Traklis visada jam prišaukiąs Henriką Nagį – šis mūsų poetas, 1944 m. pasitraukęs iš Lietuvos, ne tik vertė Traklio eilėraščius, bet ir Insbruko (Austrija) universitete 1949 m. apgynė daktaro disertaciją apie jo kūrybą. (Beje, šiemet pažymime 100-ąsias Henriko Nagio gimimo metines).

Hellis poetiniu-eseistiniu žodžiu pristatė dar vieną kitą Austrijos autorių. Štai priminta, kad Thomas Bernhardas – žinomas kaip maištingas (net „chuliganiškas") pjesių autorius, romanistas, kūrybinį kelią pradėjo eilėraščiais.

Bet ne vien austrams svečias iš Austrijos skyrė dėmesio. Skaitymai užbaigti Johannesu Bobrowskiu, Rytrūsiuose (Tilžėje) gimusiu, lietuviškojoje jų dalyje (Vilkyškiuose) vasarojusiu rašytoju. Nors mums jis turbūt „labiau" romanų „Lietuviški fortepijonai" ir „Levino malūnas" autorius, svečio stabtelta ties poezija, primintas rinkinys „Sarmatijos metas".

Po skaitymų auditorija domėjosi ne tik pristatomos knygos „personažais". Štai paklausta, ar Hellis Vilniuje jaučiasi esąs „namuose", ir atsakyta: Vilniuje labiau nei Vienoje – mat į Austrijos sostinę jis atvyko vyresnis nei į Vilnių, dar sovietinį (VU vokiečių kalba ir austrų literatūra dėstyta 1984 -1986 m.), o to meto realijos – visuotinis deficitas, kai ir tualetinio popieriaus trūko – emocinius ryšius tarp žmonių net intensyvinusios…

Paklaustas, kurie lietuvių autoriai jam artimesni, Hellis prisipažino mėgstąs visus, kuriuos vertė. Štai pastaraisiais metais mūsų svečio dėka vokiškai pasirodė du Undinės Radzevičiūtės romanai („Žuvys ir drakonai", „Kraujas mėlynas"). Hellis prisiminė, kaip su verčiamo romano „Mėlynbarzdžio vaikai" („Blaubarts Kinder" Austrijoje išleisti 2010 m.) autore Renata Šerelyte bei jos vyru vykęs į jos gimtinę – pažintis su autentiška aplinka padėjusi išspręsti ir kai kuriuos vertimo keblumus (štai niekaip neapsisprendęs, kaip tiksliau vokiečiakalbiams skaitytojams perteikti žodį „miestelis" – pasirinko „Dorf", t.y. „kaimas", ir įsitikino, jog pasirinkta teisingai).

Galime viltis, kad didžiojoje Knygų mugėje svečio iš Austrijos akis užklius už mūsų literatūros naujienų, tad sulauksime naujų Cornelijaus Hellio vertimų į vokiečių kalbą.

Dorf II. Dvarelis netoli Trakininkų, Viešintų apylinkėse, netoli R. Šerelytės mamos gimtinės. C. Hellio nuotr.

Šiaurietiško grožio trauka

Norvegijos toliai

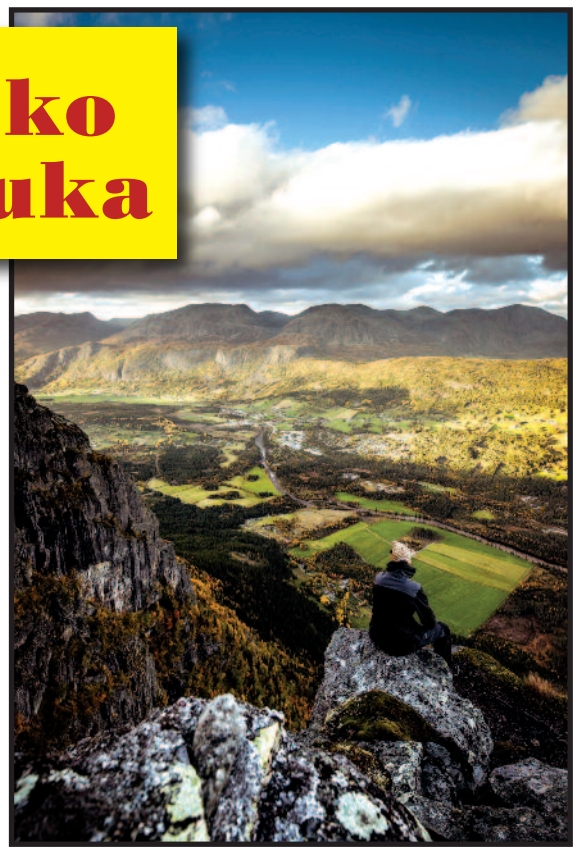

Norvegijos kalnai ir slėnis

Ž. Vaičaičio nuotraukos

Aldona Žemaitytė

Statistika negailestinga: iš Lietuvos, geresnės duonos ieškodami, svetur išvyko apie pusę milijono žmonių. Lyg ir paradoksalu: Lietuvos kaimynai ukrainiečiai džiaugiasi mūsų Tėvynėje atradę tarsi savo antrą Tėvynę, gal genetiškai prisimindami praėjusių šimtmečių lietuviškus užkariavimus, kai Lietuvos valstybė buvo nuo jūros iki jūros, taigi joje tilpo ir dabartinė Ukraina. Gana prisiminti, kad šiandien ukrainiečiai mūsų krašte ieško geresnės duonos, ir darosi liūdna. Nes lietuviai tos geresnės duonos ieško Europos šiaurėje... Ir per daug nemąstydami palieka savo kraštą su jo piliakalniais, sraviomis upėmis, tankiais neperžengiamais miškais... Su Baltijos jūra, kuri daug švelnesnė negu šiaurietiškos jūros. Su Vilniumi, kurį ir vasarą ir žiemą užplūsta kitų Europos kraštų turistų būriai arba net tolimieji japonai...

Kodėl Lietuvos vaikai, čia gimę, augę, mokęsi, palieka savo senstančius tėvus ir išvyksta ieškoti tos „geresnės duonos“? Sunkus atsakymas laukia tų, kurie šiuo reikalu kreipiasi į išvykstančius... Pasirodo, kad motyvu tampa ne tik geresnė duona. Tai paaiškėjo man pakalbėjus su dar trisdešimties metų neturinčiu jaunuoliu Žygimantu Vaičaičiu, jau penkeri metai asistuojančiu jau ne Lietuvai, o turtingam Šiaurės kraštui - Norvegijai. Kas jį ten paviliojo – noras užsidirbti pinigų ir grįžus Lietuvon pradėti savo verslą? Ar šiaurietiško krašto grožis, kuriam neatsispiria tie, kurie dievina sniegą ir snieglentes, šiaurės pašvaistes ir gerokai besikandžiojantį šaltį?

Ir sutarėm su Žygimantu, kad aš klausiu, o jis atsakys taip, kaip jo širdis liepia. Be užuolankų ir gudragalvysčių... Taigi:

Žygimantas Vaičaitis

Aldona Žemaitytė: Kas pasiūlė ar paskatino rinktis ne Pietų Italiją ar Ispaniją, o atšiaurų, nuo Vidurio Europos nutolusį kraštą? Kaip atsirado toks noras – išvažiuoti svetur? Ar Lietuvos duona buvo per prasta?

Žygimantas Vaičaitis: Rinkdamasis Norvegiją, nedaug apie ją žinojau. Labiausiai traukė, kad ji didelė ir kad ilga snieginga žiema joje būna... O atsidūriau šiame krašte labai paprastai: mano bičiulis pasiūlė žiemos sezonui drauge vykti ir padirbėti. Esą ir pačiužinėti snieglente ten yra kur... O mane iš vaikystės viliodavo sniegingos žiemos, labai patiko žiemos žaidimai: pačiūžos, slidės, snieglentės... Kaip tik tuo metu neturėjau darbo, nes vasara buvo jau pasibaigusi, tad susiviliojau pasiūlymu išvykti, tuo labiau, kad žiemos Lietuvoje sutrumpėjo: tapo gana šiltos, besniegės - nei tu snieglente, nei pačiūžomis nepačiužinėsi... Noras čiužinėti buvo labai stiprus, be to turėjau draugų ir pažįstamų, kurie Norvegijoje dirbo jau ne vienerius metus. Nuojauta sakė, kad reikia pabandyti, tad susikrovęs daiktus ir tėvams pasakęs, kad ten būsiu tik dvi savaites, išvykau į Norvegiją. Pradėjau ten dirbti virtuvėje virėju. Ir taip sezonas po sezono... Per tuos metus pakilau karjeros laipteliais ir tapau atsakingas už visą picerijos virtuvę. Man tai buvo nesunku, nes žinios ir patirtis buvo sukaupta Lietuvoje: esu baigęs maitinimo verslo organizavimą. Man patinka gaminti maistą, tuo labiau, kad galima iš to pragyventi.

Hemsedalis.

Ar įmanoma lyginti Lietuvą su Norvegija, įžiūrint kažką bendro abiejose? Jei taip, tai kokie bruožai jas jungia?

Šiaurės Europos šalys turi daug panašumų su Baltijos šalimis. Visos naujos technologijos kaip mat atsiranda abiejose šalyse: bendras abiejų bruožas yra inovatyvumas... Ir lietuviai, ir norvegai didžiuojasi savo gamta. Šiauriečiai iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti atšiaurūs. Bet geriau juos pažinus, paaiškėja, kad tai draugiški žmonės.

O vis dėlto kas Patį sulaiko (jau penkeri metai) nuo sugrįžimo į Tėvynę? Ar gerai apmokamas darbas? Ar tenykščiai žmonės, su kuriais jau spėta susidraugauti? Gal gamta, kuri yra šiaurietiškai didinga, ji kur kas santūresnė už mūsiškę... O gal Paties genuose slypi atsakymas: esi tarsi užsikodavęs rūstokai šiaurei?

Norvegijoje gyvenu jau penketą metų, o nuo sugrįžimo sulaiko daug dalykų: labiausiai man čia patinka fotografuoti gamtą. Norint ją gerai nufotografuoti tenka ir po kalnus palaipioti, ir žiemos naktimis, kai spaudžia 25 laipsnių šaltukas, o taip norisi pamatyti šiaurės pašvaistę ir ją įamžinti fotoaparate, paskui su tom nuotraukom pasidalinti su draugais... Ir taip metai po metų: noras fotografuoti ir tobulėti nemažėja, o tik stiprėja. Juk tobulėjimui ribų nėra... Fotografuoju savo malonumui tą gamtos magiją, jos grožį, kai tik galiu: atitrūkęs nuo darbo ir kai jaučiu įkvėpimą. Jo netrūksta, kai žvelgi į ryškų, žvaigždėtą žiemos dangų...

Per šį laikotarpį suradau daug naujų draugų, nors ir laikinų, kurie čia atvyksta padirbėti per žiemą. O kiti įsitvirtina šioje žemėje ilgam... Hemsedalį, kuriame gyvenu, žiemą užplūsta sezoniniai darbuotojai, todėl kasmet, niekur neišvykdamas, gali sutikti vis naujų žmonių. Daugelis čia atvyksta ne tik užsidirbti, bet ir pasimėgauti žiemos malonumais: slidėmis nusileisti nuo kalno ir, žinoma, kartais pašėlti vietiniuose baruose....

Žiema čia trunka apie penkis mėnesius, todėl galiu pasimėgauti čiuožinėjimu snieglente, išmokti naujų triukų ir įgūdžių ją valdant. Man čiuožti snieglente yra vienas maloniausių dalykų gyvenime. Lekiant nuo kalno mėgaujiesi gamta, savo įgūdžiais, užplūsta geros emocijos. Jų kupinas pradėjau keisti savo požiūrį į gyvenimą, numečiau svorio, pradėjau daugiau laiko praleisti lauke, mėgautis gamta ir laisve. Šiaurietiškas gyvenimo būdas tampa vis patrauklesnis, nes čia mažiau darbo, daugiau laiko gamtoje. Taigi tapau daug laimingesnis. Sakoma, kad laimę reikia pačiam susikurti: Norvegijoje tai padaryti lengviau.

Nukelta į 7 psl

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Kur ilsėdavosi Antanas Smetona

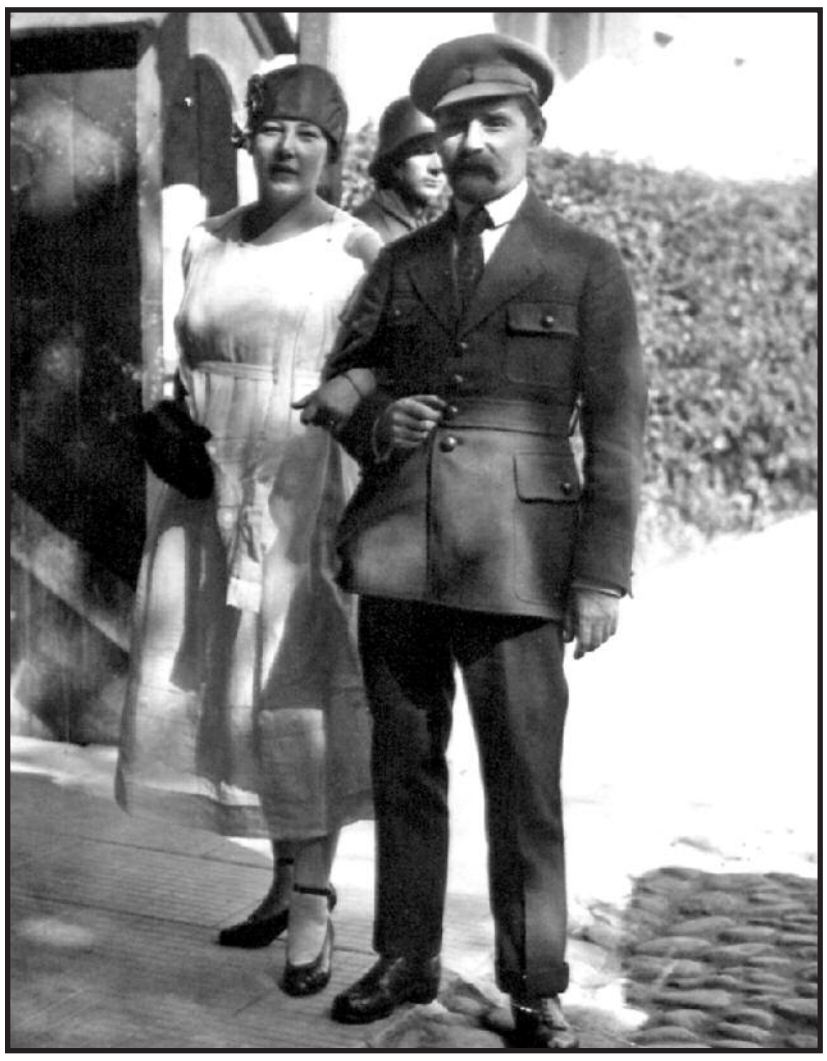

Prezidentas Antanas Smetona su žmona Sofija

Baltoji vila Palangoje, kurioje poilsiaudavo A.Smetona

Leonas Peleckis-Kaktavičius

„Draugo" skaitytojai neseniai turėjo progą sužinoti, kaip poilsiavo sovietinė nomenklatūra. Siūlau nedidelį ekskursą į dar tolimesnę praeitį. Laimingų aplinkybių dėka turėjau progą pabendrauti su žmonėmis, kurių namuose ilsėdavosi Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona.

Tik ką prabėgę metai buvo dedikuoti Lietuvos Tarybos Pirmininkui, pirmajam Lietuvos Respublikos Prezidentui A. Smetonai (1874-1944). Belieka apgailestauti, kad dar nedaug padaryta įamžinant jo atminimą. Palangoje taipogi neišnaudotos tokios galimybės. Tuo labiau, kad būsimasis valstybės vadovas čia mokėsi ir 1893 metais baigė Palangos progimnaziją.

***

Namai, kuriuose vasarą ilsėdavosi Prezidentas, ir šiandien išlikę. Jie – Birutės alėjoje, pažymėti 31 ir 33 numeriais. Tai –dviaukštė mūrinė vila su bokštu centrinėje dalyje. Ją tarpukaryje A. Smetona nuomojo iš grafaitės Marijos Tiškevičiūtės, o 1938 metais savo dukrai Vladai Stašinskaitei nupirko pirmasis LR vidaus reikalų ministeris (vėliau – Lietuvos banko valdytojas ir teisingumo ministeris) Vladas Stašinskas.

Name, kur leisdavo vasaras Prezidentas, vykdavo ir Ministerių Tarybos pasitarimai. Skubių reikalų aptarti kartas nuo karto atvykdavo kanceliarijos viršininkas dr. P. Bielskus. O pastoviai prie jūros kartu būdavo keli Prezidentūros darbuotojai: keturi karininkai, gailestingoji sesuo, virėja, dvi tarnaitės ir du vairuotojai. Valstybės vadovas su šeima čia atvykdavo specialiu traukiniu.

Sovietmečiu čia buvo „Jūratės" sanatorijos poliklinika. O 1994 metais vila atiduota Vl. Stašinsko vaikaitėms – Marijai Robačevskienei ir Onai Vitai Balionienei.

Tą 1994 metų rugpjūčio popietę tarp vilos svečių buvo ir viešnia iš JAV – Vl. Stašinsko dukra Ona Parravicini, taip pat senosios inteligentijos atstovas, prieš okupaciją mokęsis Londone, dirbęs Liverpulyje Aleksandras Barakauskas. Drauge su rūmų savininkėmis įsitaisėme gana erdvioje patalpoje su didžiuliu pusapvaliu stalu.

– Čia buvo Smetonos miegamasis, - sakė M. Robačevskienė.

– Aš tada buvau dar studentas, - pasakojo A. Barakauskas. – Kartu su Prezidentu maudydavomės netoli nuo čia buvusiame vyrų paplūdimyje. Vienąkart turėjau Smetonos atsiprašyti. Mat jaunas, išbėgau iš kopų, plykt plykt per vandenį ir... aptaškiau Prezidentą. Žiūriu, barzdelę atsuko. „Atsiprašau", - sakau. „Nieko, nieko...".

Ponas Aleksandras pasakojo, kad maudytis ar pasivaikščioti Prezidentas eidavo su vienu palydovu. O apskritai Lietuvos valstybei jo atostogavimas nekainuodavo nė cento – nuomą šiame name apmokėdavo Lietuvos verslininkai. Nuo 1938 metų A. Smetona būdavo jau naujos savininkės, Vlados Stašinskaitės, svečias.

– Prezidentas atvažiuodavo ir išvažiuodavo, o ponia Smetonienė su vaikais gyvendavo čia per vasarą, - sakė O. Stašinskaitė-Parravicini. – Lankėsi pas juos labai daug svečių, su jais bendraudavo, lošdavo kortomis, kitaip maloniai leisdavo laiką.

Ant stalo atsiranda solidūs albumai su gerai išsaugotomis nuotraukomis. Jose – Lietuvos istorija, visiems mums žinomi žmonės. Ypač daug fotografijų su Prezidentu. O štai Petro Vileišio vestuvės. Ona Stašinskienė, močiutė, svočia jose buvusi. Ir Smetonų šeima. Vl. Stašinskas tarp kitų ministerių, tarp Europos valstybių bankininkų, su bičiuliais – žymiais valstybės vyrais. Vl. Stašinskas – carinės Dūmos narys.

— Teko tėveliui 1919 metais ir kalėjime pasėdėti, - pasakojo Vl. Stašinsko dukra. – Laukė, kol iškeis su bolševikais. Buvo deramasi, vis sakydavo: „Jei to ir to negausim, sušaudysim". Paskui išmainė su bolševikų kaliniais. Grįžo žilas...

– O 1940 metais?

— Jis jau buvo ligonis, suparalyžiuotas. Bolševikams išvarius iš dvaro Juodkiškyje, buvo nuvežtas į Panevėžį. Mama slapstėsi pas seserį kaime. Tėvas mirė 1944, mama – 1963 metais. Gyveno Joniškyje su dukros šeima, labai vargingai, tik į pabaigą pradėjo gauti dešimties rublių pensiją.

Vl. Stašinsko parašas buvo ant dvidešimties litų banknoto. Anot O. Parravicini, kai Vladas Jurgutis ir Vl. Stašinskas buvo banko valdytojai, litas turėjo didelę galią. Nevažinėjo jie šarvuotais mersedesais, kaip dabartiniai valdytojai, o vaikščiojo pėsti.

Tris vaikus turėjo Vl. Stašinskas: dvi dukras ir sūnų. Viena liko Lietuvoje, antroji, tuomet studentė, kai uždarė sieną, buvo Berlyne. Kaip dabar pati pasakojo, svečiavosi pas karinį atašė pulkininką Kazį Grinių ir jo žmoną Gražiną. Buvusio Prezidento sūnus patarė jokiu būdu negrįžti į Lietuvą. Tai buvo 1939 m. rugpjūčio 15 d. O už pusmėnesio prasidėjo karas. Tada nuvyko į Italiją, kur gyveno Lozoraičiai – seni tėvų draugai. Pradėjo dirbti Romos radijo studijoje – kalbėjo Lietuvai. Mirus brolio Vytauto žmonai, persikėlė į JAV.

Vytautas Stašinskas baigė teisių fakultetą Kauno Vytauto Didžiojo universitete. Pirmos pareigos – diplomatinė tarnyba Belgijoje. Po to – Niujorkas. Pradėjo konsulu dar 1938-aisiais. Daug metų dirbo generaliniu konsulu, mirė 1967 metais.

Likusios Lietuvoje Vl. Stašinskaitės-Baltuškienės gyvenimas gerokai skyrėsi nuo užsieniuose gyvenančių brolio ir sesers. Nors Belgijoje buvo baigusi žemės ūkio akademiją, valdiško darbo okupacijos metais dirbti nebeteko: slaugė sunkiai sergančią mamą, dukros buvo mažos, dažnai teko keisti gyvenamąsias vietas, slapstantis nuo ištrėmimo. Nors jos namas buvo Palangoje, atvažiavusios į pajūrį su dukrelėm, apsistodavo pas pažįstamus palėpėje.

O. Parravicini sakė, jog labai norėtų, kad šiuose rūmuose būtų išsaugotas pirmojo ir paskutinio Lietuvos Respublikos Prezidento A. Smetonos atminimas. Buvusios kirpyklos vietoje būtų galima pastatyti jo biustą. O toje patalpoje, kur, dalyvaujant Prezidentui, vykdavo ministerių pasitarimai, labai tiktų memorialinis muziejus. Ir vaikaitės tokios pat nuomonės.

Kopiame senais mediniais laiptais aukštyn. Sofija Smetonienė su draugėmis čia mėgdavo kortuoti, būdavo geriama arbatėlė.

– Ir laiptai originalūs, ir bokštelis išlikęs. Tik medžiai buvo mažesni, ir iš bokštelio matėsi jūra... – sakė mano palydovės.

A. Smetona tėviškėje

Vengriškos Užgavėnės

Ieva Marija Mendeikaitė

Neseniai man ir keliasdešimčiai žmonių iš vietinio Budapešto universiteto teko galimybė apsilankyti pietų Vengrijos miestelyje Mohacs. Šiame miestelyje kasmet vyksta vienas didžiausių šalyje Užgavėnių karnavalų, kurio principas labai panašus ir į lietuviškąjį - persirengiant pabaisomis gąsdinti ir vyti žiemą lauk.

Vengriškų Užgavėnių akimirkos

Busójárás - tradicinė kasmetinė šokčių, gyvenančių Mohacs mieste šventė, vykstanti pasibaigus karnavalo sezonui (ji vadinasi „Farsang"), pasibaigianti diena prieš Pelenų trečiadienį. Šventėje pristatomi „Busos" (žmonės, dėvintys tradicines kaukes), taip pat galima išgirsti daug tradicinės vietinės liaudies muzikos, velnių ir pabaisų kaukimą, pamatyti čigonų paradą bei daugybę šokių. Taip pat šiame kaimelyje per kelias šventės dienas galima paragauti skanių vietinių patiekalų - nuo šviežiai iškeptų karnavalo spurgų iki „sumai šyto vyno" derinio, kuris taip pat yra tradicija.

Šis Busójárás, Mohacs kaime vykstantis Užgavėnių renginys yra unikali šventė, panašiai kaip ir karnavalas Rio ar Venecijoje. Pats Farsangas yra neatsiejamai susijęs su pasipuošimu ir vakarėliais, o Mohacs tai daroma pasitelkiant nuostabius Buso kostiumus. Jauni vyrai slepia savo veidus už baisių velnių kaukių, vilki milžiniškus, storus, vilnonius, žemę liečiančius kailinius ir krečia įvairiais išdaigas, juokelius ir visokiausias blogybes. Vis dėlto svarbiausias Busó kostiumo elementas yra medinė kaukė su avikailio gaubtu, išdrožta iš gluosnių ir tradiciškai dažyta gyvulių krauju. „Gražuoliai Busosai" yra mergaitės ir berniukai, apsirengę šokac liaudies drabužiais, o jų vistas pridengtas įvairių kaukių.

Tačiau svarbu atminti, kad visi renginio žiūrovai turėtų žinoti, kad įprastos moralės taisyklės čia nėra vietinių taikomos Busós veikėjams ir užsimaskavusiesiems šio karnavalo procesijos metu. Renginio metu dėl tokio nežinojimo ir priekabiavimo ignoravimo moterys ir mergaitės dažnai patiria nenorimą prievartą, kurios čia reikėtų vengti ar bent jau apie ją žinoti.

Šiame festivalyje lankosi ir jaunimas, ir jaunos šeimos, ir vyresni ar jau pagyvenę žmonės, kadangi įstabios kaukės ir spalvotos merginų suknelės užpildo šio miestelio gatves ir palieka tikrai nepamirštamus įspūdžius savo originalumu ir estetiškumu. Tad jeigu mėgstate kaimo turizmą, pietietiškas tradicijas, žygius ir linksmas veiklas, ši Mohacs tradicija - kaip tik jums. Čia niekada nepristigs maisto, vyno, stiprios tradicinės „palinkos", saldumynų vaikams ar dainų bei šokių. Čia šventės metu sutiksite ne tik vietinių vengrų, tačiau ir iš aplinkinių valstybių atvažiavusių kroatų, serbų ar slovėnų.

Pati šventė yra kildinama iš senos legendos, pagal kurią vietiniai šokac žmonės pabėgo iš Mohács miesto į Mohács salos pelkę, kad išvengtų Osmanų kariuomenės. Naktį grįždami į miestą, jie valtimi kirto Dunojaus upę ir, pasipuošę bauginančiomis kaukėmis bei triukšmaudami instrumentais, iš miesto išstūmė Osmanų kariuomenę. Pasakojime tikriausiai mažai tiesos, kadangi 1687 m. Mohács buvo išlaisvintas iš Osmanų valdžios, o šokčių migracija prasidėjo tik maždaug po dešimties metų. Be to, vargiai galinguosius turkus tuo metu būtų išgasdinę keletas persirengusių vengrų pulkų. Spėjama, kad Balkanų šokčiai šią tradiciją, kuri buvo toliau formuojama Mohače, atnešė į šiandienos šventę.

Šventės programą sudaro pagrindinėje aikštėje šokamas didžiulis, vietinių gyventojų rengiamas bendruomeninis šokis, po jo eina žiemos, gulinčios karste, palydėjimas nuo Dunojaus upės iki pagrindinės aikštės ir žiemos sudeginimas ant laužo. Dieną po šios turiningos šventės vyksta Busų susitikimai, taip pat jų pasirodymai ant lauko scenų, šalimais vyksta daugybė spektaklių, koncertų ir vietinių tradicijų aiškinimų.

Dar kitą dieną jau prasideda vadinamoji „tikroji šventė", šokami tiek pietų slavų, tiek vengrų liaudies šokiai, kurie atskleis šios srities įvairovę. Užsimaskavę Busos susitinka su kitomis Busų gentimis prie Dunojaus upės, kur jos būna ką tik atplaukusios į krantą, tuomet išgirdus senovinės patrankos šūvį, šios skirtingos Busos grupės žengia į pagrindinę aikštę ir prasideda tikrasis karnavalas, šokama bei šokdinami vietiniai gyventojai bei turistai, atvykę į Mohacs būtent dėl šio renginio.

Pirmasis pirmadienis po šios šventės pabaigos tarp vietinių dažniausiai yra praleidžiamas bažnyčioje arba teatre, rengiant daugybę spektaklių ir apeigų. Šie renginiai skirti parodyti praeitų metų rūpesčius ir vargus bei siekį tuos rūpesčius pamiršti ar „sudeginti" bei teigiamai ir tinkamai pasitikti artėjantį pavasario ir vasaros laiką.

2009 metais UNESCO įtraukė šį Mahcs Buso-Walking į reprezentacinį žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą. Tai pirmasis toks renginys Vengrijoje, įtrauktas į šį UNESCO sąrašą. 2012 metais Hungarikumo komitetas paskelbė šį renginį turintį nacionalinę vertę Vengrijos kultūriniam gyvenimui.

Kadangi pats Mohacs yra gana nuošalus miestelis ir tuo pačiu metu - pats piečiausias Vengrijos kampelis, esantis šalia Dunojaus, tačiau jau visiškai prie pat Kroatijos sienos. Nuo Budapešto šį miestelį skiria apie du šimtus kilometrų, tačiau jį visiškai nesunku pasiekti traukiniu, autobusu ar automobiliu.

Šiaurietiško grožio trauka

Atkelts iš 5 psl.

Kasdien po truputį daugiau... Nežinau, ar mano genuose yra užkoduotas potraukis šiaurei... Bet gamtai ir kūrybai - tai tikrai...

Kokia Paties nuomonė ir požiūris į emigraciją? Ar tai normalus reiškinys, būdingas šiuolaikiniam pasauliui (neišskiriant Europos)? Ko svetur ieško emigrantai ir ką jie ten randa geriau nei gimtinėje ir Tėvynėje? Gal būt, sotesnį gyvenimą... Ar to užtenka? Lietuvoje pastaruoju metu taip pat galima sočiai gyventi, jeigu nesi tinginys.

Emigracija yra visai normalus dalykas. Jei pažvelgtume atgal, homo sapiens nuolat emigravo iš vienos vietos į kitą po visą žemyną. Be emigracijos kažin ar būtų Amerika tokia kaip šiandien. Todėl manau, kad emigracija yra visiškai normalus reiškinys ir turi teigiamų pasekmių. Manau, daugelis emigrantų tampa pasaulietiški ir pamatę kitokį gyvenimo būdą geriau įvertina savo įpročius ir papročius. O ar grįš į tėvynę? Tai jų asmeninis reikalas, jei randa laimę ten, kur apsigyvena. Emigravus pinigai dar ne viskas. Norvegijoje kažin ar ilgai mėgausiesi, jei nemėgsti šalto oro... Man šaltas oras netrukdo, randu kaip juo pasimėgauti ir iš vietinių norvegų pasimokęs tinkamai apsirengti.

Ar Lietuvoje gyvenčiau sočiau? Turbūt. Bet ne dėl sotumo paieškų išvažiavau... Dažnai grįžtu į Lietuvą aplankyti šeimos ir draugų. Ir jie mane kai kada aplanko. Manau, kad daugeliui neprošal būtų paragauti kitokio gyvenimo. Pažiūrėjęs iš tolo ką turėjai, gali labiau suprasti save ir savo tėvynę. Pradedi vertinti tai, kas tau yra svarbiausia ir brangiausia...

Ar tau, Žygimantai, svarbiausia yra svetur sukaupti lėšų būsimam gyvenimui Lietuvoje.? Gal domėjaisi, koks procentas emigrantų (išvykėlių) grįžta į Lietuvą?

Nesidomėjau, koks procentas emigrantų grįžta į Lietuvą. Girdėjau, kad šiek tiek grįžta. Tarp savo draugų neturiu tokių, kurie iš Norvegijos būtų grįžę į Lietuvą. Gal yra tokių, kurie planuoja sugrįžti užsidirbę pakankamai pinigų. Manau, kad ne tik pinigų, bet ir patirties reikia sukaupti. Išmokti teisingai gyventi... Šiuo metu negalvoju apie pragyvenimą Lietuvoje, dar nesu tikras, kur bus mano ateitis. Sukaupti pakankamai lėšų yra gana sudėtinga. Nebent, tos lėšos būtų iš gamtos nuotraukų, kurių esu sukaupęs dviem gyvenimams... Kaupiu patirtį ir žinias, stengiuosi būti savimi ir džiaugtis gyvenimu ten, kur esu. Trokštu tobulėti ir dvasiškai, ir kūrybiškai. Ateis diena, kai žinosiu, kur man gyventi. Bet ji dar ne šiandien...

P. S. Žygimantas Vaičaitis Hemsedalio spaustuvėje surengė savo nuotraukų apie šį šiaurietišką kraštą parodą. Tai jį dar labiau suartino su vietos gyventojais, jis galėjo pasijusti jau beveik kaip namie. Tebūnie šis rašinys tarsi maža dovanėlė jam gimtadienio proga.

„Mūsų laisvės šventės" – apie Vasario 16-osios tradicijas Sūduvos krašte

Kalvarijoje atidengtas paminklas signatarui P. Klimui

Algis Vaškevičius

Marijampolės viešojoje P.Kriaučiūno bibliotekoje pasitinkant Vasario 16-ąją atidaryta paroda-edukacija „Mūsų laisvės šventės", kuri supažindina su šios šventės tradicijomis 1918-1940 metais Sūduvos sostinėje Marijampolėje. Parodoje lankytojai gali pamatyti retų fotografijų, kurios iki šiol buvo mažai kam matytos.

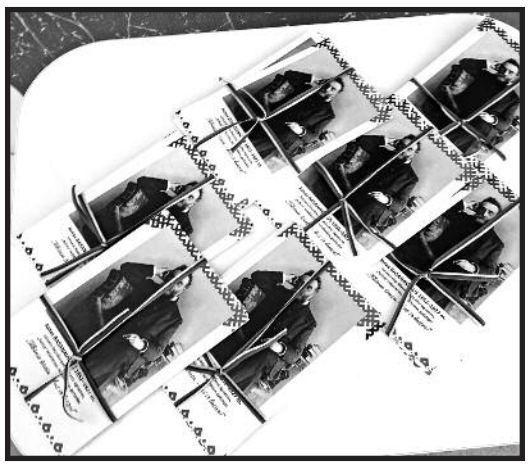

Paroda pristato iš Sūduvos krašto kilusius signatarus

Tradicinėje parodos dalyje eksponuojamos fotografijos, kuriose užfiksuotos švenčių akimirkos, ištraukos iš to meto Marijampolės spaudos publikacijų, knygos bei periodiniai leidiniai. Šios parodos rengėja Loreta Skinkienė džiaugėsi, kad pavyko gauti retų fotografijų ir kolekcininko Manto Vaitiekūno rinkinių.

„Vienoje tokių retų ir mažai žinomų nuotraukų užfiksuota, kaip Marijampolėje švęstas Nepriklausomybės dienos 20-metis 1938 metais. Kitoje nuotraukoje, kurią panaudojome parodos plakatui – šventiškai apšviestas tuomečio miesto savivaldybės pastatas", - sakė ji.

Parodoje galima pamatyti leidinius apie iš Sūduvos krašto kilusius signatarus, retas, užsienyje leistas jų knygas, taip pat fotografijų albumus apie senąją Marijampolę. Čia eksponuojamas ir albumas, skirtas Vytauto Didžiojo mirties 500-osioms metinėms, kurios buvo minimos 1930 metais.

Ši paroda tikrai sudomins ir naujovių mėgėjus, nes joje ekranuose transliuojama virtuali paroda „Po šimtmečio ženklu". Ji pristato Vasario 16-osios signatarus iš Sūduvos krašto, o jų buvo net šeši – tai „Aušros" redaktorius, mokslininkas, gydytojas Jonas Basanavičius, spaustuvininkas ir leidėjas Saliamonas Banaitis, teisininkas, filosofas, ministras pirmininkas Pranas Dovydaitis, bankininkas, verslininkas ir mecenatas Jonas Vailokaitis, diplomatas, istorikas, teisininkas Petras Klimas bei kunigas, rašytojas, Telšių vyskupas Justinas Staugaitis.

Bibliotekininkai ta proga išleido šešių atvirukų, kuriuose įamžinti Sūduvos krašto signatarai rinkinį. Šiemet vasario 16 dieną gimtajame krašte pagaliau deramai buvo įamžintas ir diplomato bei užsienio reikalų ministro P.Klimo atminimas. Jis gimė Kušliškių kaime, esančio netoli Kalvarijos. Šio miesto centriniame parke buvo atidengtas signatarui skirtas paminklas.

„Rengiant parodą teko daug skaityti daug prieškario Marijampolės laikraščių ir mane nustebino, kad ten retai ir mažai buvo rašoma apie to meto kariuomenę, jos šventes. Parodoje galima pamatyti nemažai nuotraukų, kur ta mūsų kariuomenė yra įamžinta", - pasakojo parodos rengėja.

Pasak L.Skinkienės, paroda sudomino nemažai lankytojų, ypač moksleivių. Jie aktyviai stengėsi sudėti dėliones, atlikti kitas į parodą integruotas užduotis.

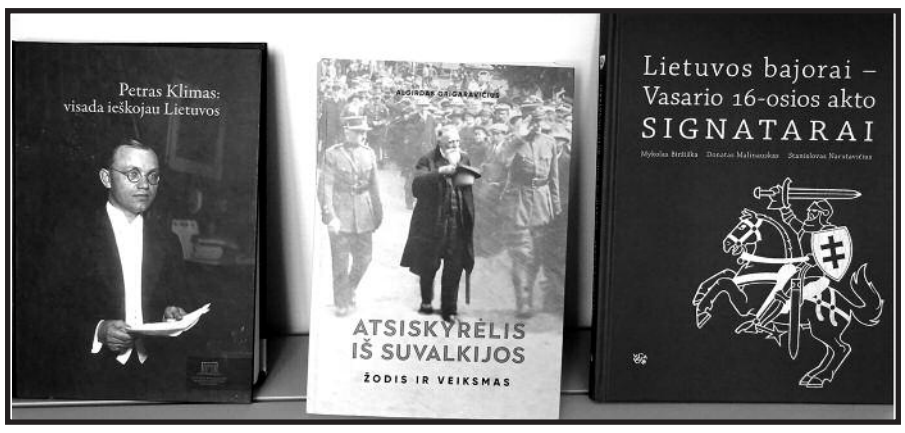

Eksponatai pasakoja apie Vasario 16-osios šventes Marijampolėje.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Kultūros kronika

Vasario 16 d. Altkiršo miesto (Prancūzija) šiuolaikinio meno centre „CRAC Elzasas" duris atvėrė menininkių Elenos Narbutaitės ir Hagar Schmidhalter paroda „Between Ears, New Colours" (liet. „Tarp ausų, naujos spalvos"). Ši paroda – jau antrasis išsamus lietuvių menininkės E. Narbutaitės kūrybos pristatymas Prancūzijoje. Pernai surengta jos personalinė paroda Nimo mieste (Oksitanijos regionas). Šį kartą Elzase pristatyta specialiai šios parodos proga sukurta popieriaus skulptūrų serija „Mols" (2020), Before Ivan Chai And Blueberry Leaves, Vytas' Tea" (2020), pirmą kartą parodyta serija „Palaces" (2019–2020) bei naujas darbas „Sun" (lazeris, pagamintas bendrai su „Optronika") ir lempa „Billy" (lume 20R modelis, pagaminta LEDigma Ltd laboratorijoje).

2018-ųjų metų pabaigoje kultūros ministro įsakymu patvirtinus nemokamo muziejų lankymo tvarką, gyventojai kartą per mėnesį gali nemokamai aplankyti muziejų nuolatines ekspozicijas. Lankomiausi pagal nemokamo muziejų lankymo tvarką pernai buvo: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai (112 381 lankytojas), Lietuvos nacionalinis muziejus (73 284), Trakų istorijos muziejus (51 047), Lietuvos jūrų muziejus (48 477), Lietuvos dailės muziejus (48182), Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus (31 046), Kauno IX forto muziejus (10 033). Didžiausias lankytojų grupes sudarė asmenys nuo 30 iki 39 metų (vidutiniškai apie 27 proc.) ir nuo 40 iki 49 metų (vidutiniškai apie 19 proc.). Daugiau nei pusė (apie 58 proc.) aplankytojų pažymėjo, kad nemokamas muziejų lankymas paskatino juos apsilankyti muziejuje, o dauguma – 95 proc. – liko patenkinti apsilankymu ir planuoja lankytis muziejuose ateityje (98 proc.).